

המכון
החרדי
למחקרי
מדיניות

הכנס השנתי השני המכון החרדי למחקרי מדיניות

שלום רב

אני שמח להציג בפניכם סיכום של ההרצאות והפאנלים השונים שנערכו בכנס השנתי 2018 של המכון החרדי למחקרי מדיניות בהשתתפות נשיא המדינה, שרת המשפטים, וגורמים ממשרדי ממשלה ורשויות שונות העוסקים בתחום חקר החברה החרדית. זו השנה השנייה בה אנו עורכים כנס בהשתתפות קהל רב מאות אנשים שהשתתפו במגוון מרתק של הרצאות ונתונים בתחומי הפעילות של המכון.

הכנס השנתי התמקד בחשיפה ראשונה של פרויקט מדידת איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית, מחקר שנערך במכון על ידי ניצה (קלינר) קסיר וד"ר דמיטרי רומנוב. בפרויקט ייחודי זה פותחה מערכת מדדים רחבה להערכת איכות החיים של שלוש אוכלוסיות המרכיבות את הפסיפס הרב-גוני של החברה בישראל – חרדים, יהודים שאינם חרדים וערבים. הפרטים המשתייכים לאוכלוסיות אלה שונים זה מזה בהיבטים רבים, אך יש להם מכנה משותף שעליו אין עוררין: כולם חפצים ברווחה אישית, בהרמוניה חברתית ובצמיחה כלכלית – לחיות באושר ובעושר, כמו באגדות.

בטוחני שמקבץ מרתק זה של ההרצאות שנערכו בכנס יהא עבורכם לעזר ותפיקו תועלת רבה מהעיון והקריאה בו. כמו כן, תוכלו להיכנס לקישור המצורף ולצפות בקובץ המלא של המחקר.

בהזדמנות זו אני רוצה לשוב ולהודות לשותפינו וידידינו הרבים אשר הקדישו מזמנם לבא ולהשתתף בכנס, אני מקווה לשוב ולהיפגש בקרוב בכנסים הבאים אותם יערוך המכון.

בברכה
אלי פלאי, יו"ר

להורדת הקובץ המלא בעברית ובאנגלית לחץ כאן:

איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית

Quality of Life Among Israel's Population
Groups

מושב ראשון - דברי ברכה

את מושב הפתיחה של הכנס פתח פרופ' יורם מרגליות המשמש כעמית בכיר במכון, שהתכבד להנחות את הכנס. פרופ' מרגליות הציג בקצרה את תפיסת המכון וציין כי המכון מייצג את כל הזרמים בחברה הישראלית מתוך מטרה למקסם את רווחת כל תושבי מדינת ישראל.

במהלך המושב נשאו דברים יו"ר ומייסד המכון אלי פלאי שציין בדבריו את היקף הפעילות הנרחב של המכון המציין עתה את השנה הרביעית לפעילותו, ואת חשיבותו הרבה של פרויקט איכות חיים שעמד במרכז הכנס. בהמשך המושב התכבד יו"ר המכון לקדם את פני נשיא המדינה שהגיע להשתתף בכנס. הוא ציין בדבריו כי עקרונות הפעילות של המכון הינם תואמים לחזון השבטים עליו מרבה הנשיא לדבר בהזדמנויות שונות. עורכי המחקר ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב הגישו לנשיא המדינה את הספר.

נשיא המדינה מר ראובן (רובי) ריבלין נשא דברים וברך את יו"ר המכון ואת עורכי המחקר. הוא ביקש להדגיש את חשיבותו של המחקר ואף צוטט מתוך הדברים שנכתבו בו "יש חשיבות מיוחדת לפרויקט מדדי איכות החיים שלדיון בו התכנסנו כאן היום. הטענה המעניינת היא שלכל שבט יש מדד איכות חיים משלו. כפי שמחברי הפרויקט כתבו ואני מצטט - יש צורך ראשוני להתוויית דרכי פעולה ובגיבוש ערוצי שיח שבהם יוכלו סוגיות אלו לעלות לדיון משותף תוך מתן ביטוי אמיתי לצרכים השונים של כל חלק וחלק באוכלוסייה. - אנו אכן יכולים לקיים חברה שמורכבת מקהילות שונות שיכולות לחיות אלו עם אלו גם ללא הסכמה עם אותם דברים. אני בטוח שבסופו של דבר הצורך של כולנו יחד לקיים חברה ישראלית טובה יגבר"

את מושב הפתיחה חתמה המשנה ליו"ר המכון ניצה (קלינר) קסיר, שהציגה את הגישה שעמדה בבסיס העבודה שנעשתה בפרויקט. היא הציגה את התחומים השונים שנבחרו כמייצגים את איכות החיים, את המדדים האובייקטיביים והסובייקטיביים שנמדדו בו ואת הממצאים הבולטים שעלו ממנו באשר לחשיבות ולמידת שביעות הרצון המייחסים במגזרים השונים לכל תחום, ואת ה"שורה התחתונה" של איכות החיים בכל אחת מהאוכלוסיות.

לצפייה לחץ כאן

המשנה ליו"ר המכון
ניצה (קלינר) קסיר:

קשה להגדיר מושגים כמו איכות חיים, אושר ועושר. הגישה המסורתית מסתכלת על מדדים כלכליים, בעיקר תוצר לנפש ככלי מדידה, אולם במהלך השנים השתנתה הגישה. הגישה שלנו היא שאיכות חיים נמדדת לא רק דרך מדדים כלכליים, אלא במגוון רחב של מדדים לפי תפיסות שונות בהתאם לטעמים השונים של כל אוכלוסייה. הגישה שמאפיינת אותנו במכון היא שנתונים זה חשוב, אבל הם חלק מהספור ולפעמים לא רק הספור הנכון.

יו"ר המכון
אלי פלאי:

התמונה של החברה החרדית היא אחד האתגרים המרתקים שיש היום במדינת ישראל. גם בגלל קצב הגידול הדמוגרפי, וגם בגלל השינוי שקורה בחברה החרדית ובחברה הישראלית וההבנה שהחברה החרדית היא לא רק הערת שוליים בתוך המכלול של החברה הישראלית אלא היא גורם פעיל ודומיננטי שכולם רוצים לראות אותה לוקחת חלק בהמשך הפיתוח והשגשוג של מדינת ישראל.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

נשיא המדינה
ראובן (רובי) ריבלין:

האמירה של הפרויקט הזה לא מהווה רק מנהיגות אמיצה ואחראית שיכולה לעורר תזוזה, אלא אף מבטאת את לב ליבתה של התקווה הישראלית החדשה. המטרה היא דיון משותף שיכול לתרום תרומה מכרעת לכל חלק באוכלוסייה, זו עמדה מנהיגותית שמשרתת תפיסת אחריות ציבורית חרדית.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

המושב הראשון – הכנסה ומצב כלכלי

המושב נפתח בידי ד"ר דמיטרי רומנוב שהיה שותף לעריכת המחקר. ד"ר רומנוב הציג את ממצאי המחקר הנוגעים למצבם הכלכלי של משקי הבית, מהם עולה כי מחד גיסא שיעורי העוני שנמדדו הם גבוהים באופן יחסי לכלל החברה, ומאידך גיסא ניתן לראות כי משקי הבית מצליחים לשמור על איזון תקציבי. נתונים נוספים ממחישים את הדרכים שבהם ניתן להגיע לאיזון תקציבי על אף הקושי הכלכלי, זאת ע"י שמירה על איזון ההוצאות והתאמה שלהן לרמת ההכנסות הנמוכה, סיוע קהילתי, תכנון ארוך טווח ועוד.

בהמשך המושב נשא דברים אסף צחור-שי המשמש כחוקר בכיר במכון, שהציג נתונים המבוססים על שני מחקרים אותם הוא ערך עם המשנה ליו"ר המכון ניצה קלינר קסיר וחדווה לויץ, הנוגעים לשיעור התרומות הגבוה שנמדד בחברה החרדית ולתפיסת ההתנדבות המבוססת על קיום המצווה וקהילתיות. את המושב חתם מנכ"ל משרד העבודה והרווחה ד"ר אביגדור קפלן שברך על שיתוף הפעולה הקיים בין המשרד למכון החרדי ועורכי המחקר, והציג את מדיניות המשרד בסוגיות הנוגעות לחברה החרדית ובמאמצים להעלאת שיעור התעסוקה.

ד"ר אביגדור קפלן:

אחד התפקידים המרכזיים שלנו הוא לסגור פערים במדדים האובייקטיביים בין החרדים ללא חרדים. אך גם לסגור את הפערים מהכיוון ההפוך מהמגזר הלא חרדי ולהעתיק דברים רבים וטובים שקיימים במגזר החרדי כמו התנדבות ודברים חשובים אחרים.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

אסף צחור-שי:

משק בית חרדי תורם 15% מההכנסה שלו. זה משקף גם שיעור תרומות וגם גובה תרומות ממוצע הגבוהים פי שלושה. המניעים המרכזיים לכך הם קהילתיים ודתיים, ציווי הלכתי ומחויבות קהילתית.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

ד"ר דמיטרי רומנוב :

איך החרדים מצליחים לסגור את החודש ולהרגיש טוב? העובדות מוכיחות שלחרדים יש הכנסה נמוכה ושיעור העוני גבוה, אך גם שביעות הרצון של החרדים גבוהה ולא רווחת תחושת עוני, יש כאן פרדוקס. הפתרון הוא פשוט התנהלות כלכלית נכונה ואחראית.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

פאנל התנדבות וארגוני סיוע קהילתיים

בסיום המושב הראשון נערך פאנל שעסק בנושא התנדבות וארגוני סיוע קהילתיים בחברה החרדית, בהנחיית חבר הנהלת המכון ומ"מ ראש עיריית ירושלים יצחק פינדרוס. הוא פתח את הפאנל בהצגת נתוני מחקר איכות החיים המדגישים את הפער הקיים בין שיעור העוני הגבוה שקיים בחברה החרדית לבין תחושת העוני שהיא נמוכה וקרובה בהיקפה לשיעור הקיים בחברה הכללית. בפאנל השתתפו יו"ר ארגון פעמונים, דוד קוקמייסטר, ונציגי קופות צדקה קהילתיות מהערים החרדיות מודיעין עלית וביתר עילית. במהלך הפאנל עלו שאלות הנוגעות לאופני ההתמודדות של משקי הבית במגזר החרדי עם רמת ההכנסות הנמוכה, הצמצום בהוצאות משק הבית, והגורמים לשיעור הגבוה של שביעות הרצון מהמצב הכלכלי.

דוד קוקמייסטר - מנכ"ל פעמונים:

לפי המדד שלנו החרדים אינם עניים יותר מכלל האוכלוסייה. גם כאשר מדובר במשפחות גדולות הן לא תמיד עניות יותר, ולעיתים הן יודעות להתנהל כלכלית בצורה נכונה.

נציג קופת הקהילה בביתר עילית:

בשנים האחרונות גברה המודעות בציבור החרדי להתנהלות נכונה והימנעות מלקיחת חובות. יש אצלנו פעילות הסברה קהילתית להתנהלות כלכלית נכונה בשיתוף פעמונים ועוד.

נציג קופת הקהילה במודיעין עילית: אברך שיושב ולומד יש לו הרגשה טובה פי כמה ממובטל שיושב בבית, על אף ששניהם עניים. גם הצרכים של האברך הם לא כמו של אדם עובד, הוא יודע להסתפק במועט ופחות מכך.

[לצפייה לחץ כאן](#)

מושב שני - בריאות

המושב השני של הכנס הוקדש לממצאי המחקר העוסקים בתחום הבריאות. את המושב פתחה המשנה ליו"ר המכון ניצה (קלינר) קסיר שערכה את המחקר, היא הציגה נתונים על כך שתוחלת החיים בערים החרדיות היא גבוהה באופן יחסי, ונתונים נוספים המצביעים על תחושת הערכה גבוהה של מצב הבריאות, והקפדה על אורח חיים בריא.

מאידך, שיעור הבדיקות המקדימות בקרב החברה החרדית הוא נמוך יחסית ושיעור הוויתורים מסיבות כלכליות על טיפולים רפואיים וטיפולי שיניים גבוה אף הוא. לאחר מכן נערך פאנל הרצאות שבו השתתפו מנהלי בתי חולים שהגיבו לממצאי המחקר שהוצגו וסיפקו זווית רחבה לסוגיות בריאותיות, רפואה מונעת והריון ולידה במגזר החרדי. במושב השתתפו מנכ"ל בית החולים שערי צדק פרופ' יונתן הלוי, מנכ"ל בית החולים הדסה עין כרם פרופ' יורם וייס, ומנכ"ל המרכז הרפואי אסף הרופא ד"ר אסנת לבציון-קרח.

את המושב חתם פרופ' אברהם שטיינברג שהעניק סקירה מקיפה אודות תחום הרפואה המונעת בראי ההשקפה וההלכה היהודית, הוא הציג גישות שונות ממאמרי חז"ל, פסקי הרמב"ם והשולחן ערוך, ותשובות מפוסקי הלכה בני זמננו.

לצפייה לחץ כאן

פרופ' יורם וייס:

תופעת המעורבות של יועצים רפואיים ממחישה את החשיבות והמודעות הגבוהה שיש בחברה החרדית לנושא הבריאות, וזה גם מסביר את הנתונים שהוצגו כאן. עם זאת, אין ספק שבתחום של הרפואה המונעת עדיין יש לאוכלוסייה החרדית מה להשלים.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

פרופ' יונתן הלוי:

האמונה והעזרה הדדית שמאפיינים את הקהילה החרדית, הם שני הגורמים המרכזיים המשפיעים על תוחלת החיים, וצריך לברך על כך ולתת צל"ש. אבל זה עדיין לא אומר שהחרדים לא צריכים לדאוג לעצמם.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

ניצה (קלינר) קסיר:

בנושא של תפיסת הבריאות יש הבדל גדול בין החרדים לכלל האוכלוסייה. יש קשר בין נפש לגוף, כך שאדם מרוצה ומאושר זה משליך על איכות החיים שלו ומגדיל את הסיכוי שיהיה בריא יותר, המחקרים בעולם מלמדים שגם האמונה בבורא עולם תורמת לכך. אך לא תמיד יש מודעות מלאה למצב הבריאותי.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

פרופ' שטיינברג:

לכאורה צריך להיות ברור שרפואה מונעת היא חובה מהתורה, וכך גם נראה מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים לאורך כל ההיסטוריה ההלכתית. יש שתי נקודות מרכזיות שגורמים להימנע ממנה, אבל זו טעות הלכתית והשקפתית בגבולות מסוימים שברובם אינם נכונים.

ד"ר אסנת לב ציון:

בכל הנושא של הריון ולידה יש הבדלים בולטים בין החברה החרדית לאוכלוסייה הכללית. אצל החרדים הבדיקות הגנטיות מתחילות עוד לפני החתונה, והמטרה של בדיקות ההריון היא רק לראות האם יש מומים שאפשר לטפל בהם, בעוד אצל החילוניים המטרה היא לקבל את ה"פרפקט בייבי".

ראיון עם שרת המשפטים אילת שקד

בפתח המושב השלישי נערך ראיון מיוחד עם שרת המשפטים אילת שקד ועורך עיתון משפחה יוסי אליטוב, במהלך הראיון התייחסה השרה לשורת נושאים העומדים על הפרק. בפתח הדברים הציג אליטוב בפניה את נתוני המחקר של איכות חיים העוסקים את שיעור שביעות הרצון הנמוך הקיים בחברה החרדית מתפקוד בתי המשפט. השרה ביקשה בדבריה להבדיל בין האמון בכלל המערכת המשפטית לבין האמון במוסד הבג"ץ.

שקד הדגישה את פעילותה לשילוב חרדים במערכת השופטים ומינוי השופטת החרדית "שמתי לי למטרה לגוון את השופטים שנמצאים במערכת, כיוון שיש להם תפיסת עולם שהם יוצקים לפסקי הדין. החרדים צריכים לדאוג שיותר חרדים יתמודדו על משרות שיפוט."

היא הוסיפה והתייחסה לפסיקת בית המשפט לביטול ההפרדה בתוכנית "משפיעים" לשילוב חרדים בשירות המדינה ואמרה כי השופטת טעתה. "האמירה הזו לא נכונה, ומבטאת חוסר הבנה של תהליכים שהם קריטיים לקיום המדינה, כיון שלא נוכל להחזיק מעמד כשהחרדים ילכו ויגדלו. אם התנאי לצירוף חרדים לעבודה הוא הפרדה מגדרית, אני מוכנה לשלם את המחיר"

לצפייה לחץ כאן

מושב שלישי – תעסוקה והכשרה

המושב השלישי בכנס הוקדש לתחום התעסוקה וההכשרה במגזר החרדי. במהלך המושב הוצגו ממצאי המחקר העוסקים מתחום התעסוקה והוצגו בו מספר פרויקטים ומחקרים נוספים הנערכים ע"י חוקרי ועמיתי המכון, וכמו כן הציג פרופ' יוג'ין קנדל, העומד בראש עמותת "סטארט אפ ניישן סנטרל" ולשעבר יו"ר המועצה הלאומית לכלכלה, נתונים אודות הצורך במציאת פתרונות להכשרה ראויה עבור בני החברה החרדית שתהא מותאמת לעולם ההייטק. את ממצאי המחקר הציג עמית המכון ד"ר דמיטרי רומנוב שהציג את הנתונים על פיהם מעל מחצית מהגברים החרדים אכן עובדים, וכן נתונים המעידים על מיומנויות יסוד הדומות בממוצע לרמה באוכלוסייה הכללית (מלבד בתחום פתרון בעיות בסביבה מתוקשרת). לצד זאת, גובה השכר לשעה הוא נמוך יחסית, וההעסקה החלקית קיימת בשיעור גבוה בקרב גברים ונשים.

לאחר מכן הוצגו מחקרים ופרויקטים שונים אותם עורך המכון: מחקר בנושא חלקיות משרה בקרב נשים חרדיות אותו ערכה ד"ר שלומית שהינו קסלר יחד עם המשנה ליו"ר המכון ניצה קלינר קסיר ואסף צחור שי, פרויקט התאמת הכשרות מקצועות רלוונטיים לשוק העבודה עבור הסמינרים החרדים אותו מוביל המכון בשיתוף גורמים מהקהילה, ופרויקט התאמת ההכשרות לשוק ההייטק עבור החברה החרדית אותו עורכת חוקרת המכון יהודית מילצקי עם ד"ר שלמית שהינו קסלר ועמית המכון אברהם זילברמן.

לצפייה לחץ כאן

ד"ר שלומית שהינו קסלר:
העליה הגדולה בשיעור תעסוקת נשים חרדיות נחשבת לסיפור הצלחה. אבל צריך לחשוב גם על דברים אחרים, בשכר החודשי הממוצע יש פער של כמעט 40% בין חרדיות ללא חרדיות. בשכר השעתי הפער מצטמצם ל-13%.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

פרופ' יוג'ין קנדל:
יש חשיבות למה שהמכון עושה. במדינה דמוקרטית זכותו של המגזר לשמור על הייחודיות שלו, אבל צריך להביט על המגמות ולהבין כיצד זה יכול להתקיים באריתמטיקה של הכלכלה המודרנית. יש 12 אלף משרות בהייטק: ההייטק צריך את החרדים והחרדים צריכים את ההייטק. יש חשיבות להתחיל ללמוד מקצועות אלה ברמה גבוהה גבר בגיל הצעיר.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)

ד"ר דמיטרי רומנוב:
בניגוד למיתוס המקובל שהחרדים לא עובדים ניתן לראות שרוב החרדים כן עובדים. ניתן לראות כי בקרב גברים קיים שיעור גבוה יותר של ההעסקה חלקית, הם רוצים להמשיך ללמוד, ובכל זאת האברכים מחפשים את הגשר בין התורה לעבודה.

[להמשך קריאה לחץ כאן <](#)